

De miljoenenstad Beijing

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Hoofdstuk 1 – Miljoenensteden in China	3
1.1. Welke miljoenensteden zijn er?	3
1.2. Ontstaan van een miljoenenstad en de geografische ligging	3
1.3. Waarom willen de mensen er wonen?	4
Hoofdstuk 2 – Het leven in de miljoenenstad Beijing	5
2.1. Werk	5
2.2. Manier van leven	5
Huang (verhaal van man in Beijing)	5
Het eten	5
School	6
CO2-uitstoot	6
Huisvesting	6
2.3. Architectuur in Beijing	6
CCTV-hoofdkantoor	6
Het Ei	6
Galaxy, SOHO	7
World Trade Center – toren	7
Hoofdstuk 3 – Het doel van de Temple of Heaven	8
3.1. Het doel bij de bouw	8
Gebedshal voor Goede Oogst	8
Brug van de Rode treden	9
De 70-jaar-oude-deur	9
Keizerlijke gewelf van de hemel	9
Het Circulaire Heuvel altaar	10
Zeven ster stenen	10
3.2. De architectuur van de Temple of Heaven	10
3.3. De geschiedenis en religie van de Temple of Heaven	10
Geschiedenis	10
Religie	11
3.4. Verhaal van de keizer die met Shangdi spotte	12
Het verhaal	12
Hoofdstuk 4 – De huidige functie van de Temple of Heaven	15
4.1. Betekenis voor China	15
Werelderfgoed	15
4.2. Toerisme	15
4.3. Link naar de Bijbel/het geloof	15
Conclusie	16
Literatuurlijst	18

Inleiding

Beste meester/juf,

Bijna iedereen weet dat Beijing, ook wel Peking, de hoofdstad is van China. Beijing is een miljoenenstad met meer dan 21 miljoen inwoners. Er zijn ook nog andere miljoenensteden in China, zoals Shanghai en Tianjin. Toch is er nog heel veel onbekend van die grote steden. Want: wat is eigenlijk een miljoenenstad? Waar liggen deze en waarom daar? Hoe kan het dat mensen in zo'n stad willen wonen?

Wij hebben als onderwerp voor de lessen het thema 'Beijing' gekozen, maar we willen in dit document eerst breder beginnen met wat miljoenensteden zijn en wat het inhoudt. Vervolgens gaan we trechteren en zal het gaan over de ene miljoenenstad Beijing. Daar gaan we het hebben over de manieren van leven, het werk wat er gedaan wordt en de gebouwen die er staan. Maar we gaan ons dan ook vooral richten op de Temple of Heaven die staat in Beijing. Wat is dat en waarvoor is die? Op al die vragen gaan we in dit document antwoord geven en we leggen zelfs een link naar de Bijbel!

Om de achtergrondinformatie te geven die nodig is voor het geven van een leuke les hebben we dit document opgedeeld in een hoofdvraag en vier deelvragen:

Hoofdvraag

Hoe belangrijk is de miljoenenstad Beijing en de Temple of Heaven voor China?

Deelvragen

1. Wat zijn miljoenensteden en wat houdt het in?
2. Hoe is het leven in de miljoenenstad Beijing?
3. Wat was het doel van de bouw van de Temple of Heaven?
4. Wat is de huidige functie van de Temple of Heaven?

We hopen dat u iets aan de achtergrondinformatie van het thema Beijing hebt en dat u mooie lessen kunt geven met behulp van de door ons ontworpen themaweek/lessenserie!

Hoofdstuk 1 – Miljoenensteden in China

Deelvraag 1 – Wat zijn miljoenensteden en wat houdt het in?

1.1. Welke miljoenensteden zijn er?

In heel China wonen er 1,4 miljard mensen. Dan kan je ook wel bedenken dat er heel wat miljoenensteden moeten zijn. Miljoensteden zijn steden waar meer dan 1 miljoen mensen wonen. Een ander woord voor een miljoenenstad wordt ook wel een metropool genoemd. In de inleiding van dit verdiepingdocument is al te lezen welke grote miljoenensteden er zijn in China. Hier worden er nog een paar genoemd:

- Shanghai = meer dan 22 miljoen inwoners
- Beijing = meer dan 21,5 miljoen inwoners
- Tianjin = meer dan 14,7 miljoen inwoners
- Guangzhou (Kanton) = meer dan 14,5 miljoen inwoners

Voor de beeldvorming van de kinderen is het goed om die aantal te vergelijken met iets wat dicht bij hun belevingswereld staat. Zo kan je bijvoorbeeld zeggen dat de stad Shanghai drie keer groter is dan heel het land Nederland. Moet je nagaan!

Verder zijn er ook nog grote steden, zoals Chongqing, Chengdu en Wuhan. Wuhan is vast en zeker ook wel bekend bij de kinderen, omdat dit een brandhaard was van het coronavirus (Wikikids, 2018).

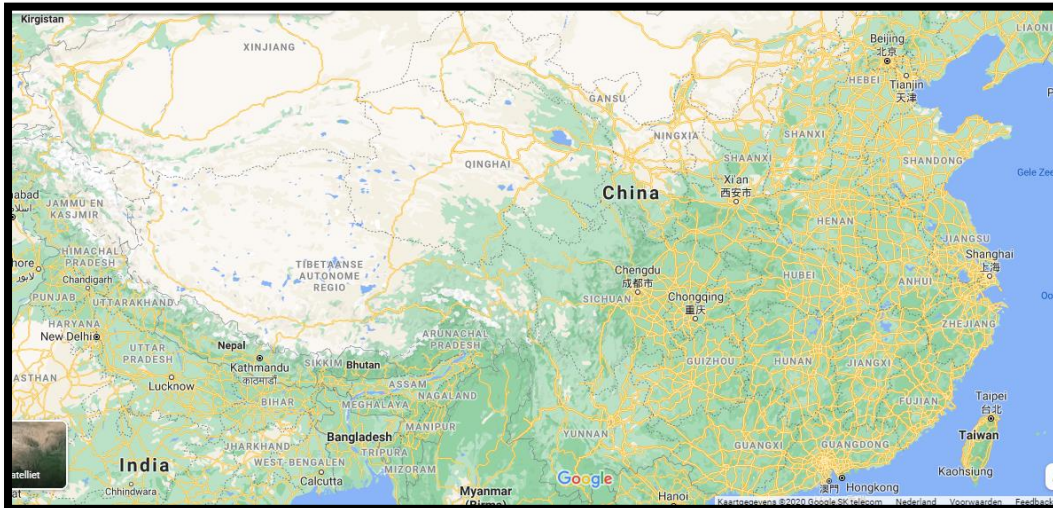
1.2. Ontstaan van een miljoenenstad en de geografische ligging

Ontstaan van een miljoenenstad

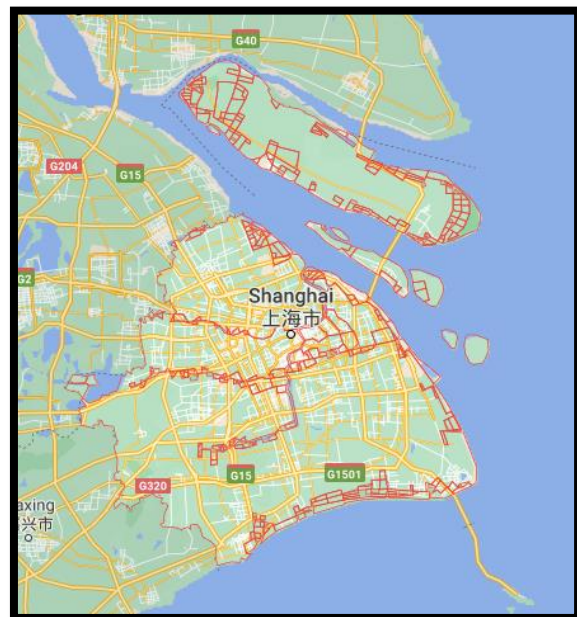
Eerst zijn er kleinere steden die vlakbij elkaar liggen. Deze steden groeien door de bevolkingsgroei en de vraag naar nieuwe huizen. Als deze steden tegen elkaar aangroeien en rondom een centrale stad liggen, vormt het een agglomeratie. Een agglomeratie is een centrale stad met daaraan vastgegroeide steden. Die steden kan je ook wel voorsteden noemen. Daar wonen veel mensen die gaan werken in de centrale stad. Wanneer er meerdere omliggende steden en dorpen voor werk gericht zijn op die centrale stad, wordt het een stadsgewest. Als er meerdere stadsgewesten vlakbij elkaar liggen of samensmelten noem je het een stedelijk gebied. Als die stedelijke gebieden ook weer aan elkaar groeien, krijg je een miljoenenstad (Wikikids, 2018).

Waar liggen de miljoenensteden in China en waarom daar?

Als je goed kijkt naar de geografische ligging van de miljoenensteden dan is het zichtbaar te zien dat die allemaal in het oosten van China liggen. Het oosten van China is het meest economisch en ook het meest ontwikkelde deel van het land. Op het plaatje hieronder is te zien dat de steden allemaal in het oosten liggen (Google Maps, Z.D.).

Als er nog verder wordt ingezoomd op het oosten van China dan kunnen de miljoenensteden dicht bij de kust gezien worden. Dat is ook te zien op het plaatje hiernaast, wat gaat over de miljoenenstad Shanghai. Shanghai ligt erg dicht bij de kust. Dat komt omdat via de kust snel handel gedreven kan worden over zee. Shanghai heeft dan ook de grootste haven ter wereld en is een belangrijk internationaal en financieel zaken centrum. Niet alleen Shanghai ligt langs de kust, maar ook de miljoenenstad Tianjin. Die steden hebben ook grote havens. Langs de kust is de bevolkingsdichtheid dus veel hoger dan in de rest van China. Ook zijn die steden erg goed te bereiken (Wikipedia, 2020). Het ligt wat dat betreft dus wel centraal (Druiven, 2010).

In het westen van China wonen veel minder mensen en is er veel meer landschap te zien. Zo is daar onder andere een woestijn. Ook in het zuiden is er veel landschap te zien met vruchtbare vlaktes van rijstvelden. Vandaar dat de miljoenensteden daar dus niet liggen (Wikipedia, 2020).

1.3. Waarom willen de mensen er wonen?

In 1980 woonde nog 80% van China's bevolking op het platteland. De urbanisatie begon vanaf die tijd toe te nemen en meer mensen vertrokken naar de stad. Tegenwoordig woont ruim de helft (56%) van de bevolking in een stad. Dit percentage neemt nog steeds toe (Chinees Cultuurplein, 2020). De reden dat mensen graag in de stad willen wonen, is omdat daar veel werk te vinden is. De bedrijven hebben zich daar namelijk allemaal gevestigd. Mensen van het platteland hebben vaak de hoop in de stad werk te vinden en daarvan te kunnen leven (Wikikids, 2018).

Hoofdstuk 2 – Het leven in de miljoenenstad Beijing

Deelvraag 2 – Hoe is het leven in de miljoenenstad Beijing?

2.1. Werk

Wat voor werk doen de meeste mensen in Beijing? Natuurlijk is dat heel verschillend per persoon, net zoals in Nederland. Toch werken de meeste mensen in de stad in de industrie. Er zijn verschillende soorten industrie, zoals de textielindustrie, de metaalindustrie of de chemische industrie. Ook doen veel mensen in de stad Beijing iets met werk in de technologie, dus het maken en ontwikkelen van mobiele apparaten, laptops, computers etc. (Nauta, 2015). Verder is Beijing een centrum van cultuur, politiek, economie, onderwijs en wetenschap. Vaak staat in Beijing ook de thuisbasis van een hoofdkantoor van een staatsbedrijf. Er zijn dus ontzettend veel bedrijven en daarom veel werk op kantoren e.d. Er is dus ook veel werk te doen in de dienstensector, naast de industrie.

2.2. Manier van leven

Huang (verhaal van man in Beijing)

Als voorbeeld van hoe de mensen leven in Beijing nemen we Huang als uitgangspunt. Huang is een man die woont in Beijing.

Huang woont in een van de Hutongs, de steegjes van Beijing. Hij woont in een complex van vier gebouwen waar meerdere gezinnen wonen. Binnen dat complex zijn veel verschillende werkplaatsen en winkeltjes die allemaal rondom een plein staan. Het hele complex is omgeven door een hoge muur. Huang vindt het erg jammer dat de lege grond in de buurt van zijn huis wordt volgebouwd door hoogbouw. Dat vindt hij, omdat er daarom steeds minder toeristen komen. Die heeft hij juist nodig voor zijn werk, omdat hij gids is en de mensen de stad laat zien. Verder is eten heel belangrijk voor Huang. Overal zie je in Beijing ook straattentjes en restaurants waar er gegeten kan worden. Huang eet het liefst warm, net als alle anderen Chinezen. Hij let wel op als hij ergens gaat eten, want niet overal is het even hygiënisch. Het is het verstandigst om ergens te eten waar het wat drukker is en waar het eten voor je neus wordt klaargemaakt. In de toeristische gebieden hebben de mensen weleens een mes of vork, maar verder wordt er altijd met stokjes gegeten. Huang vertelt dat het een gewoonte is om tijdens het eten veel te slurpen en te smakken. Afgekloven kippenbotjes of andere etensresten worden op de grond gegooid. Voor de meeste mensen in Beijing is dat heel normaal. Als andere mensen komen avondeten bij Huang zijn ze altijd welkom. Maakt niet uit wat er gebeurt, ze mogen altijd komen. Hij haalt dan ook al zijn familie en vrienden erbij. De tafel wordt uitgebreid gedekt met verschillende gerechten. Overal zet hij dan kleine schaaltes en borden neer met eten. De rijst wordt aan het einde van de maaltijd geserveerd en is bedoeld als maagvulling als de maaltijd niet genoeg was. Huang vindt het maar vreemd dat de mensen in Nederland vaak rijst eten samen met vlees en groenten. Dat doet hij niet. Aan het eind van het eten wordt er voor de gasten altijd demaotai jiu op tafel gezet. Dat is een beroemd drankje dat maar liefst 55 procent alcohol bevat. Ze proosten met elkaar en sluiten het eten gezellig af (Riskja, 2020).

Het eten

In het verhaaltje hierboven was al te lezen dat eten heel belangrijk is in China. Dat bepaalt echt de manier van leven daar. In China leven de mensen namelijk heel anders dan wij hier in Nederland. Wij eten groenten met aardappelen en vlees. Zij eten rijst, bami en loempia's gevuld met bonen, uien, kool en champignons. Een enkele keer eten ze eieren, vis of vlees. Ze eten ook altijd met stokjes, dat doen wij in Nederland eigenlijk nooit.

School

Op school moeten de kinderen goed hun best doen. In de schoolregels staat dat de kinderen niet mogen vloeken of vechten. Ze moeten dus altijd ijverig leren, van hun land houden, hun leraren respecteren, beleefd zijn tegen anderen, bescheiden en eerlijk zijn en van gym houden. In China is alles heel erg streng. 's Morgens gaan de kinderen eerst zingen. Ze zingen over hoe goed hun land is en hoe goed hun leraren zijn. Als ze hebben gezongen gaan ze twee aan twee de school in. Dan loop je naar de klas en buig je voor de leraar en gaat zitten. Je mag niets zeggen totdat de leraar zegt dat je iets mag zeggen. Maar de leraren moeten ook wel streng zijn want ze staan voor een klas van wel 50 kinderen! De meeste ouders moeten voor de scholen van de kinderen betalen. Vandaar dat sommige armen kinderen niet altijd naar school kunnen gaan.

CO2-uitstoot

In Beijing worden er heel veel mondkapjes gedragen, ook toen het coronavirus er nog niet was. Dat komt omdat er veel CO2-uitstoot is, omdat er veel mensen wonen. De stad blijft maar groeien. Dat betekent dat de duurzaamheid en de leefbaarheid van de stad in het geding komen. Het is er namelijk al erg vol en het is ongezond dat er zoveel CO2-uitstoot en smog in de stad is (Van Grunsven, 2012). Dat wordt nog erger als er nog meer mensen komen wonen.

Huisvesting

Hoe wonen de mensen in Beijing? Er wonen heel veel mensen in Beijing en dus zijn de huizen niet zo groot. Soms wonen de mensen in flats of hele kleine huizen. Veel volwassenen en kinderen wonen dan ook in een appartementencomplex. <https://spreekbeurten.info/china.html>

2.3. Architectuur in Beijing

Er zijn heel veel hoge en mooie gebouwen te zien in de hoofdstad Beijing. Het is een stuk moderner geworden, met name na de Olympische Spelen in 2008. Daarom wordt hier een aantal bekende en opvallende moderne architectuur laten zien:

CCTV-hoofdkantoor

Dit is misschien wel het meest bekende gebouw van Beijing. Het heeft een hele moderne uitstraling en het heeft een bochtige, robotachtige structuur. En wat wel heel leuk is, is dat dit gebouw is ontworpen door de architect Rem Koolhaas. Dit CCTV-hoofdkantoor is een van de grootste kantoorgebouwen ter wereld wat ook nog een wolkenkrabber is. Hij is namelijk wel 234 meter hoog! De hoekige torens van 49 verdiepingen lijken op het punt te vallen, maar de structuur is zorgvuldig ontworpen om aardbevingen en harde wind te weerstaan. Het CCTV-gebouw was een van de gedurfde ontwerpen die werden gebouwd voor de Olympische Spelen in Beijing in 2008.

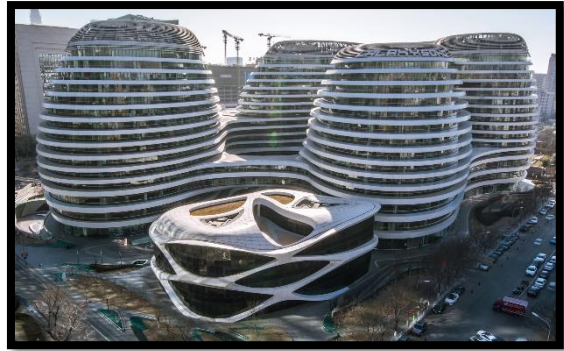
Het Ei

Dit gebouw wordt ook wel genoemd: het Nationaal centrum voor uitvoerende kunsten. Dat komt omdat de buitenkant van het gebouw lijkt op een ei. Het is gebouwd tussen 2001 en 2007 en heeft een ovale koepel omgeven door een kunstmatig meer. Het prachtige gebouw, ontworpen door de Franse architect Paul Andreu, is 212 meter lang, 144 meter breed en 46 meter hoog.

Galaxy, SOHO

Na de Olympische Spelen in Peking stopte de bouw van moderne architectuur in de stad niet. Pritzker bracht haar ontwerpen uit tussen 2009 en 2012 met het Galaxy SOHO-complex voor gemengd gebruik. Ze bouwden vier torens zonder hoeken en zonder overgangen om een moderne Chinese binnenplaats te creëren. Het is een architectuur, niet van blokken maar van volumes - vloeiend, op meerdere niveaus en horizontaal verticaal. SOHO China is een van de grootste vastgoedontwikkelaars in China.

World Trade Center – toren

Het World Trade Center in Peking is 1083 m. hoog en het werd heel snel gebouwd. Zie hiernaast voor de foto (Craven, 2018).

Hoofdstuk 3 – Het doel van de Temple of Heaven

Deelvraag 3 – Wat was het doel van de bouw van de Temple of Heaven?

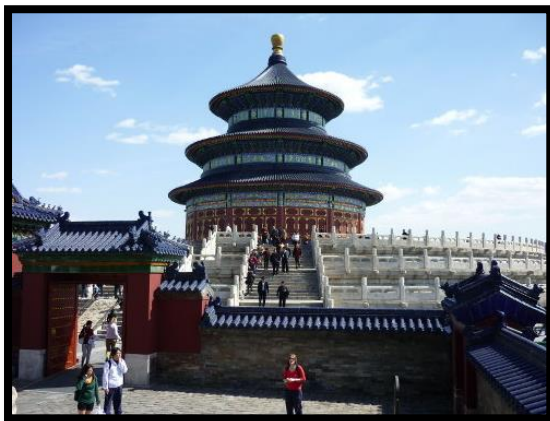
3.1. Het doel bij de bouw

De letterlijke vertaling vanuit het Chinese woord 'Tiantan' is 'the Altar of Heaven'. De Nederlandse betekenis is de Altaar van de Hemel (Wikipedia, 2020). Voordat Ming (1368-1644) de macht kreeg, lag de machtsbasis in het Zuiden van China. Dit werd verplaatst naar Beijing, oftewel de Noordelijke hoofdstad. Mingkeizer Yongle vond het nodig dat er in Beijing mooie bouwwerken kwamen te staan, zodat het een waardige hoofdstad voor de Chinese keizer zou worden. Eén van die belangrijke bouwwerken is de Temple of Heaven. Deze twee bouwwerken werden in dezelfde periode gebouwd. De keizer had de tempels nodig, omdat hij als Zoon van de Hemel werd beschouwd. De keizer kon contact leggen met de goden. The Temple of Heaven is meerdere malen opnieuw in de verf gezet.

Zoals de naam 'Temple of Heaven' doet vermoeden lijkt het of deze tempel een kleine tempel is. Dit is niet het geval, want de tempel heeft een oppervlakte van maar liefst 267 hectare. Het ligt aan de zuidkant van Beijing. Het hele ontwerp van de tempel en de omliggende tuinen staan in het teken van de verbinding tussen hemel en aarde. De twee belangrijkste hoofdgebouwen zijn: het Circulaire Heuvelaltaar en de Zaal van Gebed voor Goede oogsten. Er zijn twee grote wegen door het park heen. Hierdoor wordt het park in vier stukken verdeeld. Ook zijn er vaak honderden Chinezen te vinden die in klederdracht gekleed gaan of die dansen, zingen, zwaardvechten of vervoetbal aan het spelen zijn (Bezoek China.nl, Z.D.). Voor het beschrijven van de Temple of Heaven zijn er enkele gebouwen/elementen uitgehaald.

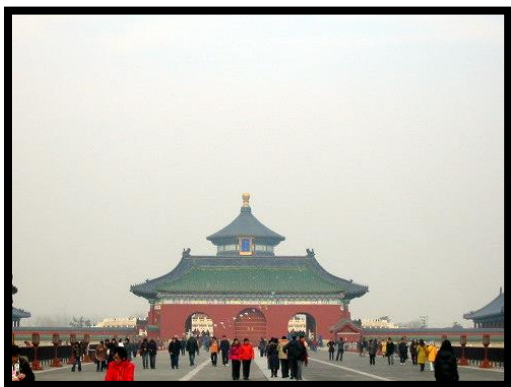
Gebedshal voor Goede Oogst

Dit is het grootste en het bekendste bouwwerk van de Temple of Heaven. Het is een rond gebouw waar offerrituelen werden uitgevoerd. Het gebouw heeft een doorsnede van 38 meter en een hoogte van 36 meter. Er zijn drie terrassen te zien van wit warmer, het hele gebouw is gemaakt van hout. De keizer kwam hier altijd om te bidden voor goed weer en voor een goede oogst. Dit werd gedaan om de goden gerust te stellen. Veel details en veel kleuren zijn er te zien, daarom is er ook veel symboliek. Dit gebouw doet denken aan de Verboden Stad, alleen daar zijn de daken rood. Hier is bewust gekozen voor de blauwe kleur, omdat dit de hemel voor moet stellen. Dit is niet het originele gebouw. Volgens de Chinezen waren de goden in 1889 niet zo gunstig gezind en vernielden ze de

hal door bliksemschichten vanuit de hemel af te vuren (Elzerman, 2016; Bezoek China.nl, Z.D.).

Brug van de Rode treden

De brug van de Rode treden is een onderdeel van het de gehele Temple of Heaven. Het is een verhoogde weg van ruim 360 meter lang en 30 meter breed. In het midden is het een oplopende weg, een marmeren pad waarover de keizer als het ware zo naar de hemel kan lopen (Bezoek china.nl, Z.D.).

De 70-jaar-oude-deur

Dit is een deur achter de gebedshal. Deze deur is in 1779 geplaatst door keizer Qianlong. Deze man was op dat moment 70 jaar oud. De Temple of Heaven was te groot voor hem om overal nog langs te lopen, daarom deze deur. Qianlong was bang dat er in de loop van de tijd er misbruik gemaakt werd van deze deur, daarom mochten alleen zijn kinderen er doorheen als ze 70 jaar oud waren geworden. In de tijd ernaar is er nooit meer een keizer geweest die deze leeftijd heeft bereikt. Qianlong is dus de enige die van deze deur gebruik heeft gemaakt (Elzerman, 2016; Bezoek China.nl, Z.D.).

Keizerlijke gewelf van de hemel

Dit gebouw lijkt op de Gebedshal, alleen dit gebouw is een stuk kleiner. Dit gebouw is vooral bekend door de echo wal. Je kunt met elkaar praten als je aan beide kanten van het gebouw staat. In de tijd voordat Covid-19 begon was het erg druk hier en kon men dit niet uitproberen. Overal kan er foto's van worden gemaakt, want d.m.v. een rij wordt er door het hele gebouw heen gegaan.

Het Circulaire Heuvel altaar

Er zijn drie marmeren cirkels te zien die steeds kleiner en hoger worden. Overall is het nummer negen terug te vinden. Dit is verwerkt in het aantal treden en de versieringen etc. Nummer negen is een machtig getal volgens de oude wijze Chinese. Dit is ook de reden dat dit het cijfer van de keizer is. In de hoogste cirkel bevindt zich the Heart of Heaven (Elzerman, 2016; Bezoek China.nl, Z.D.).

Zeven ster stenen

Deze stenen liggen in het park. Eerst wisten de mensen niet welke betekenis deze stenen hadden, maar na lang onderzoek is hier de uitkomst gevonden. Het is het symbool voor de pieken van de Taishan bergen. Dit is de heilige berg van China.

3.2. De architectuur van de Temple of Heaven

De Temple of Heaven is één van de 's werelds grootste oude architecturen die worden gebruikt voor de verering van de hemel. In het taoïsme staan ronde vormen namelijk voor de hemel en vierkante voor de aarde. Daarom vormt de buitenmuur van het noordelijke deel van het park een halve cirkel, terwijl het zuidelijke deel juist vierkant is. Deze vormen komen in heel veel objecten en platformen terug. Het is hele ontwerp is gebaseerd op symboliek en numerologie (het getal negen). De symboliek was erg belangrijk, omdat het complex diende als omgeving waarin de keizer, de Zoon van de Hemel, om te bidden voor goede oogsten in het hele land. In The Temple of Heaven zijn vele gebouwen te vinden een is er ook een Echo muur te vinden (Asian Historical Architecture, 2009).

De lay-out van dit gebouw symboliseert het geloof dat de hemel rond is en de aarde vierkant. De drie gebouwen zijn gebouwd in een rechte lijn. Drie is een veelvoud van het getal negen. De Zaal van Gebed voor Goede Oogsten heeft drie concentrische cirkels van massieve houten kolommen die de vier seizoenen, 12 maanden en de 12 dagelijkse uren symboliseren (Sheetz, Z.D.).

Om een goede indruk te krijgen van The Temple of Heaven is er op deze site een mooie video ontwikkeld. Hier lijkt het net of je er op dat moment zelf aanwezig bent. Dit is de link van de video: <https://www.evisumservice.be/visum-china/tempel-van-de-hemel-in-beijing-bezoeken/>

3.3. De geschiedenis en religie van de Temple of Heaven

Geschiedenis

De Temple of Heaven werd gebouwd in de eerste helft van de 15^e eeuw. Het begin van de bouw is geweest in het jaar 1406 tot het jaar 1420. Dit werd gebouwd onder het bewind van de Yongle-keizer van de Ming-dynastie. Deze man was ook verantwoordelijk voor de bouw van de Verboden Stad in Peking. Het complex werd uitgebreid en omgedoopt tot Temple of Heaven in de tijd dat Jiajing-keizer was in de 16^e eeuw. Jia bouwde hier drie andere tempels. In de 18^e eeuw is de Temple of Heaven gerenoveerd onder de Keizer Qianlong (Tempel van de Hemel, 2020).

De Temple of Heaven is een keer vernield door Europese machten, namelijk tijdens de Tweede Opiumoorlog in 1860. In 1900 is het gebruikt als militaire hoofdkwartier. In de 20^e eeuw is de Temple of Heaven en het park opgeknapt en tegenwoordig is het een van de belangrijkste toeristische trekpleisters van Beijing (Bezoek China.nl, Z.D.).

Religie

De religie die in China aanwezig is, is de religie met de naam Taoïsme. Andere namen voor deze stroming is het daoïsme of het tauïsme. Dit is een Chinese mystieke, filosofische en religieuze stroming. De basis is de persoon Lao Zi. Dit is één van de drie belangrijke heilige personen. De twee andere heilige personen zijn: Confucius (555-479 v. Chr.) en Gautama Boeddha (ca. 450 v. Chr. – ca. 370 v. Chr.). Kort samengevat gaat het taoïsme over het handelen in het leven en de eenwording met de Tao. De letterlijke betekenis van Tao is bron, weg, doelgericht-gaan. De Tao is de weg (stroom, route of rivier). Dit het kernbegrip uit de filosofie. Het is een ondeelbaar en onbeschrijfbaar principe, waar alles uit voortkomt. Het taoïsme is één van de drie stromingen van het neo-confucianisme. De andere twee stromingen zijn: het confucianisme en het boeddhisme. Als religie heeft het taoïsme: taoïstische tempels, taoïstische priesters en heilige plaatsen (bijv. heilige bergen in China) (Wikipedia, 2020; Visser & Visser, 2020).

Er zijn drie teksten die de basis vormen voor deze stroming, namelijk: Daodejing, Zhuangzi en de Liezi. De Daodejing is het belangrijkste. Een bundel van 81 korte teksten. De teksten gaan over meditatie, op welke manier er juist gehandeld moet worden en er wordt een uitleg gegeven over het bestaan. Deze teksten zijn vroeger eerst mondeling overgeleverd, daarna geordend etc. en uiteindelijk rond 370-350 v. Chr. opgeschreven (Wikipedia, 2020; Visser & Visser, 2020).

Taoïsme gaat over de weg van de mens, in balans met de natuur. Het is zonder verzet meegaan met de stroom van yin en yang. Wie in de stroom van de verandering mee gaat, kan de volmaakte mens worden. Het taoïsme is zowel een filosofie, als een manier van leven, als een religie. De invloed van het Taoïsme is groot en grotendeels onzichtbaar, want het wordt niet benoemd of georganiseerd. In het hedendaagse leven in China is het Taoïsme onderdeel van de cultuur. De invloeden lopen dwars door elkaar heen ((Wikipedia, 2020; Burggraaf & Schweitzer, 2020).

3.4. Verhaal van de keizer die met Shangdi spotte

Dit verhaal gaat over de keizer die met Shangdi spotte en uiteindelijk dodelijk door de bliksem werd getroffen. Het verhaal is terug te luisteren/zien in de documentaire op 6:53 minuut die ook als bron in de literatuurlijst is toegevoegd.

Maar eerst wie is Shandi? Shangdi is de naam voor 'God' in de Chinese Bijbel. Het betekent zoiets als: 'Hij die boven de aarde verheven is'. Vroeger werd in het verre verleden er bij de Temple of Heaven één God door de keizer vereerd. Niet-christelijke Chinezen zien het christelijk geloof nu als een buitenlandse godsdienst die niet in de Chinese cultuur past. Het boeddhisme zou meer Chinees zijn. Toch is dat niet zo, want vroeger diende China dus ook 1 God en het boeddhisme komt juist uit andere landen.

Het verhaal

Duizenden jaren lang is er geen plaatje of afbeelding van de ene God van China gemaakt. Toch geldt er een uitzondering voor de keizer Wu Yi. Hij hakte in 1197 een afgod uit hout om ermee te spotten en zichzelf te verheffen boven de Koning van de hemel, oftewel The King of Heaven. Als een daad van verzet tegen God zou Wu Yi zakken hebben gevuld met varkensbloed en die laten plaatsnemen boven het idool dat Shandi uitbeeldt. Hij schoot pijlen naar achteren terwijl het geluid van zijn treiterende lach vaak weergalmd door de tuin van het paleis. Het bloed stroomde over het houtsnijwerk.

Zij spot duurde echter niet zo lang. Op een donkere avond spleet er namelijk een flitsende bliksemschicht uit de lucht die plotseling en woedend door de open lucht sloeg op de arrogante heerser Wu yi. Hij was opslag gedood. Dit maakt veel chinezen bang nadat ze getuigen waren geweest van de toorn van God tegen deze spottende keizer. Na de dood van de keizer wilden de mensen geen afbeelding meer van God, want dan zou er weer een straf komen dachten ze. De God of Heaven zou Zich alleen tonen door zijn Naam aan te roepen en niet door een afbeelding. Ze durfden nooit meer te spotten met God, want ze zagen Hem als almachtig en perfect.

Toen de Bijbel in het Chinees werd vertaald, moest men een keuze maken in welk woord men voor God zou gebruiken. Soms werd 'Shen' gebruikt. Dat woord betekent God maar dat woord wordt ook gebruikt voor andere goden. Daarom hebben sommige vertalers bewust gekozen om het woord 'Shangdi' te gebruiken. Shangdi werd vroeger bij de rituelen rond de Temple of Heaven als de enige vereerd en er is maar één Shangdi. Hij is de Verhevene en enige God Die geëerd moet worden!

De aanbidding van God gaat door in China voor jarenlang. Ook de keizers van China doen dat. Ze zoeken de kracht van God om de rijken te beschermen en voor ze te zorgen. Er zijn een paar altaren ontdekt die werden gebruikt om de God of Heaven te aanbidden. Dat deed bijvoorbeeld Tai Xien tijdens de regering van het bewind van de keizer Qin. The Han en Tang in die tijd hebben een ander altaar aanbeden. Maar de meest gebruikte altaar is de Temple of Heaven in Beijing. Daar werd the God of Heaven het meest aanbeden. Het is een tempel waar 22 keizers hebben gediend die in totaal 650 rituele ceremonies hebben gedaan om hun zonde te belijden voor 'the God of Heaven'. Het is de grootste tempel in de wereld, ook nog vandaag. Het heeft een hele mooie architectuur en cultuur in zich. Het is een prachtig! Het is de tempel met de meeste religieuze architectuur ooit in China.

Velen jarenlang heeft de keizer van China zijn normale verplichtingen en taken aan de kant gezet om naar de Temple of Heaven te reizen. Zijn doelen daar zijn offeren en bidden voor de machtige God. Ook wilde hij daar een viering doen, een hele uitgebreide. Dat is wel de meest uitgebreide gebeurtenis in de oude Chinese cultuur. In die ceremonie boog de meest machtige man op aarde voor de allerhoogste Heerser van de hele schepping. Hij vroeg daar om gunst en zegeningen, maar ook om vergeving voor zichzelf en alle mensen. Dat is meer dan een rituele formaliteit. Het is een

gedenkwaardige daad van aanbidding bij het vestigen en definiëren van het goddelijke recht van de keizer om te regeren.

De voorbereidingen voor de ceremonies voor de 'God of Heaven' begonnen drie dagen van tevoren. Bij de voorbereidingen hoorde van alles, wat de keizer zichzelf oplegde. Hij at bijvoorbeeld niet en mocht niet met vrouwen omgaan. De Chinese cultuur geloofde namelijk dat dat niet goed was voor de hemel. Daarom moest hij dat in de voorbereidingen drie dagen niet doen. Zo uitte de keizer zijn angst voor de hemel. Ook moest hij één week simpel alleen leven. Per dag moest hij zich één keer baden en de speciale rots dragen voor het offer van de ceremonie. Ook was er nieuw zand op de wegen naar de Temple of Heaven gelegd en brandden er extra veel kaarsen in de tempel. Toch was niet alleen de keizer ermee bezig. Ook voor de gemiddelde burger stopte de normale activiteiten van de dag en moesten die dagen binnen blijven. De straten waren zelfs allemaal leeg! Vijf dagen voor de ceremonie ging de keizer ook het kalf inspecteren voor de ceremonie. Dit kalf heette 'de dew' en moest helemaal zonder vlekken zijn en met goede horens. Het kalf moest goed zijn, anders kon je in de gevangenis belanden en straffen krijgen. Een eis voor het kalf was dat het vooral puur moest zijn, want dat moest een offer tot God altijd zijn.

Nadat alle dagen van onthouding erop zaten ging de keizer in de ochtend van de offerceremonie in een sedan naar de trappen van het ronde heuvelaltaar gebracht. Een sedan is een soort mooie wagen of koets. Als hij daar aankomt wordt de Geest van God aangekondigd en kan de grote ceremonie beginnen. De keizer en andere knechten van hem buigen neer en één van de mannen roept: 'Gods plaats is voorbereid!'. Na al die weken van lange voorbereidingen is het nu tijd voor de echte ceremonie.

Het ambt van de keizer nam ook veel verantwoordelijkheid met zich mee. Hij moest een goede reputatie achterlaten bij zijn geestelijke vader Tian, of ook wel Zhang D, 'de God van de hemel'. Om er zeker van te zijn dat elk jaar de goede wil tussen Tian en de mensen in China wordt gehandhaafd, werd door de keizer de mandaten zorgvuldig gevolgd. Dit werd gedaan door een uitgebreid ritueel door het aanbieden van een offer. Dit offer werd gegeven aan de onzichtbare, almachtige God. De enige plaats waar dit kon gebeuren is de Temple of Heaven. De hele GTN Cermony begon bij het Circulaire Heuvel Altaar met de negen treden. Hier werd de Hemelse God gegroet als de god Tian, waarbij de Geest uit de Hemel nederdaalde. Dit werd gevolgd door een serie van aanbidding met wijn en offers van het kalf.

Als de keizer aanwezig is wordt de ceremonie geopend en wordt de Geest van God aangekondigd met de spreuk: 'Alle aanwezigen neem nu uw plaatsen! Laat de vuren branden en wij verwelkomen de keizerlijke geest'. Als de ceremonie verder gaat, wordt het speciaal gekozen kalf geplaatst binnen in de oven. Met een gewicht van 50 pond van speciale wierrook als aangeboden offer tot God. Het kalf werd verbrand en de tempel vulde zich met rook. Die rook had een belangrijke betekenis voor de aanbidding dus dat moest ook aanwezig zijn. Ook de gewone mensen verbranden hout om de toewijding tot 'The God of Heaven' uit te drukken. Lieder van lofprijzingen en aanbiddingen werden gezongen. Ondertussen wordt de geur van de rook door de hele tempel verplaatst. De hele tempel wordt vervuld met deze reuk en het stijgt zelfs op tot aan de hemel. Een zin uit de liederen is: 'Ik hoop dat de rook van het vuur als aanbidding getransporteerd worden naar uw paleis in de Hemel. Allen prijzen u groot: de hemel, de aarde, de planten, de dieren, de bergen en de rivieren. Alleen zijn aanwezig en zingen liederen van lofprijzing tot u. (...). Gij hebt de hemel gemaakt, gij hebt de aarde gemaakt, gij hebt de mens gemaakt'.

Daarna wordt er een aankondiging gedaan: 'Start de muziek om God te verwelkomen!' Speciale, heilige muziek wordt er afgespeeld dat behoorde tot het hoogste niveau van de elite-artiesten.

Muziek en dans zijn heel erg belangrijk in China en ook tijdens dit ritueel. Deze werden gebruikt tijdens en door het offer ceremonie. De ingewijde talenten en vaardigheden van de artiesten waren opgeroepen als een manier om de gebeden aan te bieden en te aanbidden tot de 'God of Heaven'. Die harmonieuze speciale muziek bepaalde de atmosfeer van plechtige volwassenheid. Opnieuw een aankondiging: 'kniel neer!' Dat doen de keizers en zijn knechten terwijl de muziek op de achtergrond blijft spelen.

Er worden nog heel veel andere liederen gezonden. Er zijn ook bidders die vragen om vergeving. Door de tempel klinken de woorden: 'Kniel neer!' 'Bied de wierook aan!' Het wierook wordt aangeboden door de keizer. Het wierook stokje wordt weer terug gegeven. 'Buig neer!' De keizer buigt neer. 'Offer de zijden doek!' De zijden doek wordt aangeboden, door de keizer wordt er omhoog gekeken. Om hem heen is rook te zien. Het doek wordt weer terug gegeven aan de bediende en de keizer buigt nog een keer neer. 'Offer de wijn beker!' De geknielde bediende reikt de beker met wijn aan de keizer. De bediende kijkt niet de keizer aan, maar heeft het hoofd gebogen. De beker wordt met twee handen gepakt. Zo gaat dat ieder keer tussen de bediende en de keizer.

Op een gegeven moment wordt er een soort bankje voor de keizer neergezet met daarop het gebed. De keizer zit nog steeds op zijn knieën en hij vouwt zijn handen. 'Begin met lezen!' De keizer begint met bidden: 'Hier op deze morgen, zoon van de hemel en uw knecht enzovoorts.' Ook worden er allerlei cadeaus aangeboden als offer. De keizer knielt nog één keer in onderwerping tot de 'God of Heaven', de onzichtbare, maar allesziende Heerser van de hemel. 'Het vuur is klaar om het aan te bieden!' Alles moet zo dicht mogelijk bij het perfecte zijn. Voor de keizer is deze publieke en privacy daad van eerbied de allerbelangrijkste gebeurtenis op zijn jaarkalender.

Het laatste stadium van dit uitgebreide ritueel is de observatie van de ceremoniële lantaarn, waarin de grote, zachte zijde en de wierook worden geconsumeerd in de oven. Als de rook naar de lucht gaat, kan God het ruiken. De keizer kijkt de rook na die naar de lucht gaat en verdwijnt in de blauwe hemel.

De hele ceremonie van het begin tot het einde is gedaan met een intense discipline en een grote aandacht voor detail. Het respect voor Shangdi, de God van de Hemel, mag nooit worden aangetast. Het is de meest belangrijke gebeurtenis van het jaar. De hele ceremonie in de Temple of Heaven is een ontmoeting tussen de belangrijke keizer en de God of Heaven (Warrior, 2014)

Hoofdstuk 4 – De huidige functie van de Temple of Heaven

Deelvraag 4 – Wat is de huidige functie van de Temple of Heaven?

4.1. Betekenis voor China

De Temple of Heaven is één van de beroemde, oude gebouwen van China. Deze tempel staat vanaf 1961 ook op de lijst van nationale belangrijke culturele relikwieën bescherming eenheden. In 1998 werd deze tempel door UNESCO op de werelderfgoedlijst van werelderfgoed geplaatst. De Temple of Heaven is dus van grote betekenis voor China. Om in de Temple of Heaven te komen moet er entree worden betaald (Li, Z.D.).

Werelderfgoed

Het werelderfgoed wordt beheerd door de Organisatie voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur van de Verenigde Naties. Samen is dit UNESCO. Werelderfgoedlocaties worden door UNESCO aangewezen, want ze hebben een culturele, historische, wetenschappelijke of andere vorm van betekenis hebben. Daar zijn wel eisen aan verbonden, namelijk: het moet een uniek oriëntatiepunt zijn dat geografisch en historisch identificeerbaar is (Qaz. Wiki, 2020).

4.2. Toerisme

De Temple of Heaven is één van de grootste en bekendste tempels. Het is daarom één van de vier belangrijkste tempels van Beijing. Hier zijn ook veel toeristen te vinden in deze Tempel. Om hier binnen te komen is het nodig om entree te betalen. In het hoogseizoen moet er 35 yuan betaald worden. Dat is in Nederland ongeveer 4 euro en 42 eurocent. Deze plaats wordt vaak aangeprezen door reisorganisaties en/of er worden goede recensies gevonden (Lagraauw, 2020). Folkers (Z.D.) heeft over de bezienswaardigheden in China een reisblog gemaakt, dit doen meerdere mensen.

4.3. Link naar de Bijbel/het geloof

In de Temple of Heaven is veel symboliek te vinden. Dit komt overeen met het geloof dat hier bij komt kijken, namelijk: het taoïsme. In de tempel zijn zowel ronde, als vierkante vormen te zien. Op de daken komt veel de blauwe kleur terug, dit verwijst naar de lucht en de hemel (Tempel van de Hemel, 2020).

Uit het verhaal in paragraaf 3.4. blijkt wel dat er vroeger met de verschillende keizers een geloof was dat één God aanhing. Dat is niet meer wat er nu wordt geloofd. De Chinezen vinden bijvoorbeeld het boeddhisme veel beter bij China passen dan het christendom. De niet-christelijke Chinezen zien het christelijk geloof echt als een buitenlandse godsdienst die niet in de Chinese cultuur past. Toch is dat eigenlijk niet zo, want vroeger werd het door de keizers dus wel geloofd. Het christendom zou dan beter passen dan het boeddhisme. Daar wordt door evangelisten in China ook opgelet en daarbij wordt er verwezen naar de Temple of Heaven.

In Mattheus 28 vers 19 en 20 staat een roeping om het Evangelie te verkondigen. *Gaat dan henen, onderwijst al de volken, dezelve depende in den Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes; lerende hen onderhouden alles, wat Ik u geboden heb. En ziet, Ik ben met ulieden al de dagen tot de voleinding der wereld. Amen.* Met deze Bijbeltekst kan er een link gelegd worden met het hier en het nu in Nederland. Wij moeten het Woord van God vertellen aan anderen, ook aan de mensen in China. Maar ook hier in Nederland kan er geëvangéliseerd worden. Het kan ook hier verteld worden aan de kinderen, dag op dag!

In de Bijbel wordt er ook veel symboliek gebruikt. Die symbolen hebben overeenkomsten met de rituelen van de Temple of Heaven. Te denken valt aan het brengen van offers, het dienen van 1 God en het getal 12. Die verschillende aspecten zullen hieronder worden uitgewerkt.

Het brengen van offers

Mensen in de Bijbel hebben de gewoonte om offers te brengen. Voorbeelden van mensen uit de Bijbel die geofferd hebben zijn Kaïn, Abel, Noach en Abraham. In de Bijbel staat geschreven over verschillende soorten offers, namelijk: het brandoffer (Leviticus 1), het dank- of vredeoffer (Leviticus 7) en het zondoffer (Leviticus 4-5). Het brandoffer werd gebracht door iemand die zijn leven wilde wijden aan God en Hem alleen wilde dienen. De persoon legde daarbij de handen op de kop van het offerdier om daarmee aan te geven: zoals dit dier voor God bestemd is, zo wil ik mij ook helemaal aan God wijden. Uiteindelijk werd er door de priesters het altaar verbrand. Iedereen kon met zijn dier naar de tabernakel gaan om een brandoffer te brengen. Iedere ochtend en iedere avond werd er ook een offer gebracht uit naam van het hele volk. *Indien zijn offerande een brandoffer van runderen is, zo zal hij een volkomen mannetje offeren; aan de deur van de tent der samenkomst zal hij dat offeren, naar zijn welgevallen, voor het aangezicht des HEEREN* (Leviticus 1: 3). Hier staat in dat er geen gebreken mocht zijn aan het offer. Dit komt overeen met het offer dat de keizer in China bracht. Dit staat ook in Leviticus 4: 3, namelijk: *Indien de priester die gezalfd is, zal gezondigd hebben tot schuld des volks, zo zal hij voor zijn zonde die hij gezondigd heeft, offeren een var, een volkomen jong rund, den HEERE ten zondoffer*. Hier gaat het over een volkomen jong rund. Ook vloede er zowel bij de joden als bij de keizer van China bloed. Hier staat ook geschreven in Leviticus 4:5 *Daarna zal die gezalfde priester van het bloed van den var nemen, en hij zal dat tot de tent der samenkomst brengen*.

Eén God

De keizer van China aanbad één god. Dit komt overeen met de christenen, want ook wij aanbidden één God. In Jesaja 41: 13 wordt erover gesproken: *Want Ik, de HEERE uw God, grijp uw rechterhand aan, Die tot u zeg: Vrees niet, Ik help u*. In deze Bijbeltekst gaat het over één God, niet over meerdere goden.

Het getal twaalf

In de Bijbel zijn getallen erg belangrijk. Vaak hebben die getallen ook een bepaalde symbolische betekenis. Bij de Temple of Heaven was bijvoorbeeld het getal negen een magisch getal. Dat heeft veel te maken met het Circulaire Heuvelaltaar, wat eerder in dit document beschreven staat. In de Bijbel is niet het getal negen belangrijk, maar twaalf. Dat is terug te zien in verschillende dingen. Ten eerste bestaat het volk van Israël uit twaalf stammen. In Jozua 4:8 staat geschreven over de twaalf opgerichte stenen: *De kinderen Israëls nu deden alzo, gelijk als Jozua geboden had, en zij namen twaalf stenen op, midden uit de Jordaan, gelijk als de HEERE tot Jozua gesproken had, naar het getal der stammen der kinderen Israëls; en zij brachten ze met zich over naar het nachtleger en stelden ze aldaar* (InfoNu, 2017-2020).

Verder komt het getal twaalf terug in de twaalf stenen op het borstschild van de hogepriester, maar ook de discipelen waren met twaalf. Dit weerspiegelt de twaalf stammen in het oude Testament. In Mattheus 14:20 wordt een gelijkenis beschreven waarin twaalf manden aanwezig zijn: *En zij aten allen en werden verzadigd; en zij namen op het overschot der brokken, twaalf volle korven*. In het Bijbelboek Openbaringen komt het getal twaalf ook veel naar voren als er heen gewezen wordt naar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Namelijk: Twaalf poorten van het nieuwe Jeruzalem en de boom des levens die twaalfmaal per jaar vrucht draagt. Een voorbeeld daarvan is terug te lezen in Openbaringen 22:2 *In het midden van haar straat en op de ene en de andere zijde der rivier was de Boom des levens, voortbrengende twaalf vruchten, van maand tot maand gevende Zijn vrucht; en de bladeren des Booms waren tot genezing der heidenen*.

In totaal komt het getal twaalf 149 keer voor in de Bijbel (InfoNu, 2017-2020).

Conclusie

Tot slot willen we antwoord geven op onze hoofdvraag: *Hoe belangrijk is de miljoenenstad Beijing en de Temple of Heaven voor China?*

Als eerst zal hier worden beschreven hoe belangrijk Beijing is voor China. Beijing is een miljoenenstad die internationaal en ook nationaal heel belangrijk is voor het land. Het is een financieel zakencentrum. Steeds meer mensen gaan naar Beijing om daar te werken, omdat alle bedrijven zich daar hebben gevestigd. Er worden ontzettend veel inkomsten verdiend en nieuwe inzichten en kennis wordt opgedaan door jong en oud. Vaak staat in Beijing dan ook de thuisbasis van een hoofdkantoor van een staatsbedrijf. Er zijn dus ontzettend veel bedrijven en daarom is er veel werk in de dienstensector, maar ook in de industrie. Beijing is het centrum van cultuur, politiek, economie, onderwijs, wetenschap en technologie (Wikikids, 2018; Nauta, 2018). Hieruit blijkt wel dat Beijing een onmisbare waarde heeft voor China op zowel economisch als sociaal-cultureel gebied.

Ook de Temple of Heaven is heel belangrijk voor China, want vroeger werden er offers gebracht door de keizer en nu komen er veel bezoekers naar de Temple of Heaven. Deze Temple of Heaven staat vanaf 1961 op de lijst van nationale belangrijke culturele relikwieën bescherming eenheden. In 1998 werd deze tempel door UNESCO op de werelderfgoedlijst van werelderfgoed geplaatst (Li, Z.D.). Het is tevens ook één van de grootste en bekendste tempels. Het is één van de vier belangrijkste tempels van Beijing. Hier zijn ook veel toeristen te vinden in deze Tempel (Lagraauw, 2020). De Temple of Heaven speelt dus een hele belangrijke rol in Beijing en China.

Literatuurlijst

Internetbronnen

Asian Historical Architecture (2009). *Tempel van de Hemel, Peking, China*. Geraadpleegd op 7 december 2020, van: <https://www.orientalarchitecture.com/sid/64/china/beijing/temple-of-heaven>

Bezoek China.nl (Z.D.). *De Tempel van de Hemel in Beijing*. Geraadpleegd op 7 december, van <https://bezoekchina.nl/steden/beijing/bezienswaardigheden-beijing/de-tempel-van-de-hemel/>

Burggraaff, G., Schweitzer, R. (2020). *Toelichting bij Taoïsme*. Geraadpleegd op 8 december 2020, van: <http://www.tekensvanleven.nl/taoisme.htm>

Chinees Cultuurplein (2020). *Stad en platteland*. Geraadpleegd op 4 december 2020, van <https://chineescultuurplein.nl/stad-en-platteland/>

Craven, J. (2018). *Moderne architectuur. Zie het in Peking, China. Dramatische moderne gebouwen geven het oude Beijing, China een gewaagde nieuwe look*. Geraadpleegd op 4 december 2020, van <https://www.thoughtco.com/modern-architecture-beijing-china-4065221>

Druiven, P.C.J. (2010). *Chinese steden in traditie*. Geraadpleegd van 4 december 2020, van <https://ojs.ugent.be/agora/article/view/2446/2348>

Elzerman, R. (2016, 23 september). *Beijing- Temple of heaven*. Geraadpleegd op 7 december 2020, van: <http://www.backpackjunkies.nl/reisverslagen/beijing-temple-of-heaven/>

Evisumservice (2018). Geraadpleegd op 8 december 2020, van: <https://www.evisumservice.be/visum-china/tempel-van-de-hemel-in-beijing-bezoeken/>Li, S. (Z.D.).

Folkers, L. (Z.D.). *De 7 UNESCO werelderfgoedsites van Beijing*. Geraadpleegd op 8 december 2020, van: <https://blog.tix.nl/onderzoeken/de-7-unesco-werelderfgoedsites-van-beijing/>

Google Maps (Z.D.) Geraadpleegd op 4 december 2020, van <https://www.google.com/maps/@33.7355048,101.4521351,5z>

InfoNu (2017-2020). *De symbolische betekenis van getallen in de Bijbel*. Geraadpleegd van <https://mens-en-samenleving.infoNu.nl/religie/181662-de-symbolische-betekenis-van-getallen-in-de-bijbel.html#:~:text=Het%20getal%20twaalf%20%2D%202012&text=Als%20er%20in%20de%20Bijbel,de%20twaalf%20stammen%20van%20Isra%C3%ABl.&text=In%20Openbaringen%207%20vers%203,keer%20voor%20in%20de%20Bijbel.>

Lagraauw, T. (2020). *De Tempel van de Hemel*. Geraadpleegd op 8 december 2020, van <https://www.reis-expert.nl/azie/china/highlights-china/beijing/tempel-van-de-hemel/>

Nauta, A. (2015). *De Omkering Hoe de NSvP wil bijdragen aan een menswaardige toekomst van werk*. Geraadpleegd op 4 december 2020, van https://www.innovatiefinwerk.nl/sites/innovatiefinwerk.nl/files/field/bijlage/de_omkering_-_aukje_nauta_-_whitepaper_3.pdf

Qaz.wiki (2020). *Werelderfgoed – World Heritage Site*. Geraadpleegd op 8 december 2020, van: https://nl.qaz.wiki/wiki/World_Heritage_Site

Riksja, T. (2020). *Een dag uit het leven van een Chinees*. Geraadpleegd op 4 december 2020 van <https://www.chinaonline.nl/reisinformatie-china/chinees/>

- Sheetz, K. (Z.D.). *Tempel van de Hemel*. Geraadpleegd op 7 december 2020, van: <https://www.britannica.com/topic/Temple-of-Heaven>
- Tempel van de Hemel (2020). *Temple of Heaven*. Geraadpleegd op 7 december 2020, van: https://nl.qaz.wiki/wiki/Temple_of_Heaven
- Van Grunsven, L. (2012). *Geografie*. Geraadpleegd op 4 december 2020, van file:///C:/Users/Ineke%20Gerritsen/Downloads/120602_vangrunsvan_china_promo.pdf
- Visser, Y., Visser, L. (2018). *Taoïsme – Chinees filosofisch – religieuze traditie*. Geraadpleegd op 8 december 2020, van: <https://historiek.net/taoisme-kenmerken-filosofie/80208/>
- Wikikids (2019). *Beijing*. Geraadpleegd op 4 december 2020, van <https://wikikids.nl/Beijing>
- Wikikids (2018). *Miljoenenstad*. Geraadpleegd op 4 december 2020, van <https://wikikids.nl/Miljoenenstad>.
- Wikikids (2018). *Hoe ontstaan miljoenensteden*. Geraadpleegd op 4 december 2020, van https://wikikids.nl/Miljoenenstad#Hoe_ontstaan_miljoenensteden.3F
- Wikipedia (2020). *Noord-China*. Geraadpleegd op 4 december 2020, van <https://nl.wikipedia.org/wiki/China#Noord-China>
- Wikipedia (2020). *Taoïsme*. Geraadpleegd op 7 december 2020, van: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Tao%C3%AFsme#:~:text=Het%20tao%C3%AFsme%2C%20ook%20wel%20geschreven,de%20eenwording%20met%20de%20Tao>.
- Wikipedia (2020). *Tempel van de Hemel*. Geraadpleegd op 8 december 2020, van: https://nl.wikipedia.org/wiki/Tempel_van_de_Hemel#:~:text=De%20Tempel%20van%20de%20Hemel,smeken%20voor%20de%20volgende%20oogst.
- Top 10 Grootste Steden van China*. Geraadpleegd op 4 december 2020, van <https://www.alletop10lijstjes.nl/top-10-grootste-steden-van-china/>
- Warrior, M. (2014, 23 februari). *P. 12 en 13* [YouTube]. Geraadpleegd van <https://www.youtube.com/watch?v=xgdpRyyft8>